

Min Bardoms Bakker.

Erindringer

*Journalist Jørgen Larsen
født 16/12 1925 i
"Skovsmose"*

II Min barndoms bakker (1)

Den anden Verdenskrig var otte måneder gammel, den tyske besættelse af Danmark havde endnu kun været i godt en uges tid. Jeg blev konfirmeret den 14. april 1940, fem dage efter den skæbnesvangre morgen hin 9. april, da jeg var blevet vækket af voldsom motorlarm, lige over taget på mit loftsværelse i stuehuset i Skovsmose. Min syv års skolegang var sluttet pr. april samme år. Ud fra denne tidsmæssige horisont går min erindring til det "voksenliv", som jeg nu var dømt til at begynde. Min far havde sendt mig ud for at ordne en frossen roekule. Jord-tildækningen skulle brydes ned. De sidste forfrosne, sødtduftende roer bjergeres ud. Det var rædselsfuldt. Jeg havde ikke spor lyst til landbrug. Men hvad skulle jeg give mig til? Det var ikke nemt med den "stråttækte" skolegang, jeg havde haft, at finde en udvej. Og faktisk vidste jeg ikke rigtigt, hvad jeg ville. Men i denne kolde aprilmorgen var jeg godt deprimeret. Og det kun få dage efter besættelsens start. Det var faktisk den 16. april. På den dag blev iøvrigt i København født en lille pige. Hun fik navnet Margrethe, og hun er i dag vor dejlige dronning.

Jeg kan ikke huske, hvad der skete med roekulen derude syd for plantagen ved "Magainotlinjen", mit selvbestaltede fæstningsværk i en lyngbakke, der var så højt beliggende, at man derfra havde kunnet se fyrene blinke fra Læsø i øst over Skagen til Rubjerg i vest. Men disse fyr havde nu været slukket i nogle dage. Det sørgede tyskerne for, at de blev. Roekulen snart glemt. For pludselig begyndte mange tyske fly at passere. Tunge, sorte JU 52-transportmaskiner på vej med soldater til krigen i Norge. Sådanne JU-52.ere var også de første, jeg så, da jeg den 9. april ved 7-tiden i ekspresfart havde klaret loftets hønsestige og havde placeret mig på gårdspladsen. De kom ganske lavt, og det sort-hvide jernkors på flyenes sider og hagekorset på halerne fortalte mig straks, at tyskerne var i gang med en operation. Vor gamle radio var gået i stykker. Så først, da landposten kom ved otte-tiden, fik vi meddelelsen om besættelsen. Der var mange andre fly i luften. Specielt kan jeg huske Heinkel bombemaskinerne. Jeg kendte flere af typerne. Aviser og ugeblade bragte i de dage mange serier om fly. Og alt det materiale gemte jeg. Og jeg klippede alle krigsbilleder ud af vore aviser. Omkring 1943 havde jeg samlet flere tusinder af billeder.

Jeg glemte depressionen og roekulen, da flyene kom. Og alt det omkring besættelsen, krigsbegivenhederne m.v. bragte mig ind på tankegangen om at have noget med skriverier at gøre. Snart blev jeg lokalmedarbejder for Vendsyssel Tidende. Og derved kom jeg til at tjene nogle skønne lommepenge, som jeg kunne købe blade og bøger for. Jeg læste en masse om krigen 1914-18. Jeg holdt Billed-Bladet. Det var den gang et fortrinligt ugeblad. Og det virkede meget inspirerende. Blade om krigen var der masser af. Men de var næsten alle tyske. "Signal", "Der Adler" og hvad de nu hed. Så jeg måtte lære mig selv tysk for at kunne følge med. "Signal" kom dog på dansk, og det lettede meget. Men det tog år og dag, inden jeg mestrede det tyske.

Der kunne siges meget om dette mit udgangspunkt på vejen til journalismen. Men lad mig fastslå, at krigens begivenheder blev min skæbne. De førte direkte til 50 års dejligt bladliv. Men der skal heller ikke herske tvivl om, at jeg allerede da var blevet et politisk menneske, og at det bidrog meget til den livsvej, jeg valgte. Og det var jo kun skridt for skridt, at denne udvikling blev sat i scene. Og der var meget held forbundet dermed. Men det er helt klart, at det var tredivernes politiske inspiration forbundet med krigens dramatiske påvirkning, der satte mig ind på den for mig rette livsbane. Heldet bestod i, at jeg i foråret 1943 reflekterede på en annonce fra Vendsyssel Venstreblad. De søgte en kontormand. Jeg blev ansat i april samme år. Allerede i maj var jeg i gang med at skrive lange artikler til bladet. Pr. 1. september blev jeg journalist-elev på Venstrebladet. Der er altid nogen, der har holdt mig nådigt i hånden.

Inden jeg nølende fandt frem til journalismen som mit fremtidsmål havde jeg haft en herlig og begivenhedsrig barndom i Skovsmose, en tid, der var præget af megen leg og kun ganske få pligter. Når skolen var passet, og vi havde nydt eftermiddagskaffen og mors nybagte boller eller kringle, så gik turen ud i enge, skov og hede sammen med vore faste legekammerater. Og det blev sent, inden vi kom hjem. Det med lektierne blev ikke taget så højtideligt i Skovsmose. Det er mærkeligt i dag i erindringen at granske denne tid. Jeg kan endnu føle duften af mors bagværk, den duft, der mødte os ved vognskurets hjørne, når vi kom fra skole. Så fik vi nemlig farten af det nybagte, der var blevet til i ovnen på mors glødende jernkomfur. Vi kunne også gennem køkkenvinduerne ane konturerne af gløderne derinde i komfuret. På visse dage måtte vi dog selv "arbejde for lørdags-kringlen". Det var, når mor ikke havde brænde til komfuret. Og det skete faktisk ret ofte. Så blev vi sendt i skoven for at finde en visse gran, og den blev så fældet og skåret i passende stykker med en gammel sav, der ofte næsten ikke kunne virke. Vi må have den "filet". Sådan lød den vise kommentar. Men der kunne gå lang tid, inden der blev gjort noget ved den sag. Men kringlen blev bagt, og det nåede mor, inden hun skulle ned i stalden for at malke køerne. For det var kvindearbejde. På disse lørdage var far altid "til auktion" i Hjørring. Det var dejligt, når han kom hjem. Havde han penge på lommen, så var det utroligt, hvad han bragte med hjem. Han kunne finde den ene chokolade-pakning efter den anden. Og han havde altid kød med hjem, en oksesteg eller oksefars, så vi kunne få en anstændig søndags-middag. Og til søndags-dessert fik mor i hast tryllet abrikosgrød eller citronfromage frem. Det kan godt være, at vi forinden havde måttet gå "bagind" "hos Gram" for at hente råstofferne. Han var vor lokale købmand, og vi gik gennem skovene og bakkerne ned til ham. Han var også vor lokale snedker. Han lagde vore gulve, lagde "pandeplader" på kostalden, og han lavede mine første ski, der blev til i fimbul-vinteren 1939-40.

Hvor var det dog koldt den vinter. Jeg mindes med gysen, når jeg skulle op i seng på loftsværelset. Dynen var helt stiv af kulde. Mor prøvede at sætte lidt varme på tilværelsen ved at varme en mursten i kakkelovnen. Den blev indpakket i en avis, og så blev den lagt i fodenden af den gamle seng. Så var det slet ikke så koldt for tærne, som det ellers ville have været. Men den varme forsvandt hurtigt. Udenfor frøs det voldsomt, og det lille værelse under taget var slet ikke isoleret. Det svarede faktisk til at sove ude på loftet lige under skiffertaget, der dog indvendigt var beklædt med nogle spånplader. Med de såkaldte "husmands-telefoner", øreklapper bestående af et uldent stof, der kun sluttede om øreflipperne, og som blev holdt på plads med en stålbøjle over hovedet, gik det til skole og ud til "snesport". De førnævnte øreklapper korresponderede godt med de såkaldte skihuer, som vi fik, og som da var højeste mode. De lunede godt på hovedet, når jeg gik mod den isnende nordvestenvind på vej til skole eller til præst hos pastor Bisgaard i præstegården i Bjergby. Ofte var der forrygende snestorm, så man næsten ikke kunne se en meter fremad på vejen. Til tider kørte far os på en af slæderne til vort bestemmelsessted. Vi havde en stor mælkeslæde, der også brugtes til korntransport til Degnbøl Mølle, hvor onkel Niels tog imod de tunge kornsække, som han på nakken bar ind i møllen. Sært, at hans ryg holdt til alle disse byrder, som de mange kornleverencer med hundredvis af sække betød for ham. Jeg kan huske, når herregården Odden, hans bedste kunde, kom med et kæmpelæs af sække, han måtte bære ind. Men vi drog hjem gennem snemarkerne på den store slæde. Far tog den ofte tværs over de snedækkede landskaber uden hensyn til veje og stier. Vor anden slæde var en lækker lille sag i hvidt, rødt og blå. Når vi susede af sted i den, så kunne vi føle os tilbage til et sceneri fra det gamle Rusland, fra illustrationer, vi kendte fra ugebladet "Hjemmet" af Greta Garbo i "Anna Karenina". I den film var der slædefart for alle pengene. Nå, vi havde jo først og fremmest vore nye ski at tænke på.

Det var det første par ski, jeg overhovedet havde lejlighed til at prøve. De var kun en meter eller halvanden lange, og gennem tørresnor-arrangement blev de knyttet til gummistøvlerne. Senere kom skistøvlerne i fedtelæder til. Under alle omstændigheder var man ganske stolt, når man drog ud i Skovsmoses bakker med dem på fødderne. Skiteknikken var selvlært, men det gik faktisk godt. Først var det langløb. Senere kom bakkerne til med hop og andre manøvrer. Vi havde i 1939-40 et virkeligt vinter-landskab at drage ud i. Det begyndte med snefald og frost Anden Juledag, og til slutningen af marts 1940 lå det ganske land hen i i dybfrossen tilstand med meterhøje snedriver og tyk is på søer og bælder. Ikke så få nætter frøs det, så det knagede. Ofte under 30 minusgrader. Jeg gik til præsten i Bjergby til konfirmations-forberedelse den vinter. Jeg kan huske de tre-fire meter høje sneskrænter på begge sider af vejen til Bjergby.

Ude i vinter-eventyret en halvmørk eftermiddag efter skoletid følte man sig helt i pakt med de finske ski-krigere, der kæmpede på Nordens østgrænse mod russerne, som havde angrebet det fredelige Finland. Vi følte os midt i legen som skitropper på finnernes side. Og vi fulgte i aviserne med i enhver bevægelse "på østfronten". Vi beundrede de danske frivillige, der drog derop for at hjælpe. Ikke mindst vore flyvere, som fik flere døde helte at begræde. Vi hørte om Finlands-ambulancen, indsamling af tøj, finnebørnenes ankomst hertil og meget andet. Hvor vi dog hadede alt, der havde med kommunismen og russerne at skaffe. Vi fandt det helt i orden, at pigerne på Sorø Husholdningsskole brændte bl.a. Andersen-Nexø's bøger på et bål i gården, efter bedste Dr. Gøbbels-mønster. Og der var jubel, da de konservative i Rigsdagen foreslog, at man skulle slette de kommunistiske forfattere af finansloven. Det kunne alle samtykke med lige fra Folketingets nazister på yderste højrefløj til Staunings socialdemokrater. Og der var udvandring fra tinget, når Aksel Larsen ville entre talerstolen. Og vi gråd alle, da finnerne måtte afstå Nordens hellige Karelien til kommunisterne efter "freden" den 13. marts 1940. Kort efter kom altså så den 9. april.

Kommunisterne hadede vi for fuld udblæsning. Hertil bidrog meget i vor kongetro slægt, at de røde havde dræbt zahr-familien under revolutionen. Nicolai den Anden var søn af vor elskede kongedatter, Dagmar, og min mor havde i sin tidlige ungdom netop samlet billeder og erindringer om hende og søsteren, Alexandra. De to blev jo henholdsvis kejserinde af Rusland og dronning af England. Også russernes fejge overfald i ryggen på polakkerne, der kæmpede mod Hitler, var ikke glemt. Og de tre baltiske stater var blevet besat af kommunisterne efter Stalin-Hitler-pagten i august 1939. De var ellers blevet frie i 1918-20, da de slog den røde hær, bl.a. ved hjælp af mange danske frivillige. På samme måde var det gået i Finland, der befriede sig fra Rusland i samme periode.

Ude på landet var der ikke samme had til nazisterne. Mange havde faktisk før krigen haft en vis sympati for dem. Og hertil bidrog også, at englænderne, som det hed sig, "betalte vore landbrugsvarer dårligt", mens tyskerne aftog de sekundavarer, som englænderne ikke ville have, til gode priser. Hitler havde afskaffet arbejdsløshed i Tyskland, mens op mod en trediedel af vore arbejdere gik arbejdsløse, godt "forkælede" af Stauning, som i kriseårene blæste på de danske landmænds nød. Ja Stauning sagde oven i købet, at hvis landmændene måtte gå fra deres gårde, så havde han en række arbejdere, der kunne overtage bedrifterne. Sådan gik talen. Englænderne blev først populære, da besættelsen kom. Og vort had til tyskerne efter besættelsen var grundlæggende baseret på vore "klassiske følelser", der havde rod i tyskerhadet i forbindelse med Sønderjylland. Først senere blomstrede hadet til nazismen for alvor op ude hos os på landet. Kun fremsynende mænd som Christmas Møller havde allerede i begyndelsen af trediverne forstået nazismens væsen. Han gik bl.a. imod dansk deltagelse i olympiaden i Berlin i 1936.

De syv-otte måneder, der gik fra krigens udbrud pr. 1. september 1939 og frem til den 9. april 1940, står faktisk mejslet i min erindring. De startede med, at min skoles tur til København blev aflyst. Vi skulle være rejst til hovedstaden den 4. september 39, men det hele blev afblæst. England og Frankrig havde erklæret Tyskland krig den 3. september. Og på afrejsedagen var Danmark i fuld gang med at spærre sejladsen i Storebælt ved hjælp af miner. Det var ikke en tid at tage ud og sejle med skolebørn. Alle vi i 3. klasse i Søndre Skole i Mygdal var meget skuffede. Det var nemlig anden gang, vi fik turen aflyst. Vi skulle have været af sted i juni-juli. Men så udbrød der en skarlagensfeber-epidemi, og alle, der var smittet, blev sendt ind på isolations-barakkerne på Hjørring Sygehus. Det var flere år før penicillinens tid, og en sådan epidemi var farlig. Vi gøs alle sammen. På samme måde, som vi fik mareridt, når en børnelammelses-smitte huserede i landsdelen. Jeg slap heldigvis for det hele. Og TB kendte jeg heller ikke til. Men der lå mange med denne sygdom på vort lokale sygehus. Først senere kom de effektive vaccinationer til. Under krigen nåede vi dog at blive vaccinerede mod difteritis. I trediverne var ikke så få børn på egnen døde af sidstnævnte sygdom, også i vor bekendtskabskreds.

Den sommer, da Københavns-rejsen aflystes, benyttede jeg lejligheden til at bygge en stor flyvemaskine, som jeg stillede op på meterhøje pæle i gården. Der var en rigtig førerkabine i aeroplanet, som jeg kunne sidde i og lege bomber-pilot. Flyet var malet i festlige farver, og det vakte sensation på egnen. Der var udflugter af folk, der kom for at bese maskinen, og de lod deres anerkendelse lyde. Flyet spærrede i gården det meste af den sommer. Men det betød ikke så meget. I Skovsmose levede vi i høj grad efter deviser fra "Indenfor murene", den med: "Lad dog barnet". Den 1. september blev flyet sendt på togt mod tyskerne. Samtidig blev min fæstning, "Maginotlinjen", der fyldte et par tønder land uopdyrket hede i nærheden, sat i forsvarsberedskab. Jeg skyndte mig hjem fra skole den fredag den 1. september for i hast at sprænge alle broerne over de lange skyttegrave, der bugtede sig gennem lyngen. Og de mange "bunkers" blev gjort rede. Truende "kanonløb" i form af granstammer rakte op mod den klare septemberhimmel fra dette fæstningsmæssige højdepunkt. Kun vort lokale bjerg, Sviebjerg, og Hellehøjen oppe mod nordvest i retning af Hirtshals var højere. Hellehøjen blev iøvrigt besat af tyskerne lige efter besættelsen. Og den dag var jeg også med. På min cykel iløde jeg derop den søndag i maj, da tyskerne ankom, og jeg overværede, hvorledes de indrettede sig på observationsstedet, hvorfra der var milevid udsigt over Skagerak. I slutningen af krigen angreb englænderne Hellehøj, og de fleste på egnen kunne længe huske, hvorledes flyede angreb i flere omgange, mens bragene fra maskinkanonerne tordnede over egnen. Under krigen var der iøvrigt en række tyske officerer, der inspicerede min fæstning. De havde vist en plan om også at udnytte dette højdepunkt i det nordvendsysselske landskab, men det blev ikke til anden end studieturen. De var dog yderst interesserede i min barnlige fæstning. Det ville have været slemt for hele min krigsleg, hvis tyskerne havde taget området i besiddelse. Værre var det dog nok, at vi så havde fået tysk indkvartering på gården. Mange steder, hvor besættelsestropperne slog sig ned, kunne de hitte på at tage huse og gårde mere eller mindre i deres besiddelse. Det ville sikkert kun have været en overgangsløsning. De ville nok efterfølgende have bygget egne barakker. Det skete mange steder ved kysten. Dog blev Uldkjærgård ved Skibsby helt besat af den tyske marine. Markerne blev her inddraget sammen med alle bygningerne. Snart skød kæmpemaster op på stedet. Herfra holdt den tyske krigsmarine kontakt til sine mange u-både i Nordatlanten, hvor de bekæmpede de allierede konvojer, der havde til opgave at bringe krigsvigtige forsyninger til Sovjetunionen via Murmansk i ishavs-området.

Det var ikke kun i vor fæstning på hedebacken, at vi drenge i Skovsmose var med på noderne, levede op til tredivernes "rustningskapløb". Vi havde også bygget vor egen flåde. Og vi havde sammensat en hær bestående af drenge fra naboejendommene. Vi drog på felttog. Iført en hjemmelavet uniform, udstyret med trægeværer bygget efter den danske 89-model, og med en mindre økse i læderbæltet var vi drabelige krigere. Det store skov-hede- og bakketerren, der omsluttede os, rummede store udfoldelses-muligheder. Vi overskred hver dag grænserne, dvs. naboskellene, og det var almindeligt accepteret på egnen. Kom vi til et vandløb, og "hæren" skulle over på den anden side af bækken, ja, så blev der fældet et par træer i nærmeste skov, og snart var der en nydelig bro etableret. Vi slog også lejr i skove og bakker, og i de sene og mørke vinter-eftermiddagstimer flammede bålene lystigt. Jeg kan huske, hvorledes de røde flammer lyste op gennem skovtykningen, når vi havde slået os ned på en bar plet og etableret en lejr. Der gik aldrig ild i andet end det, der var samlet på bålet. Og det var nok noget af et held.

Når vinterens sne smeltede i marts, så samlede der sig en masse vand syd for vor lade. Så var det på tide at søsætte vor flåde, der i "istiden" var på bedding "på værkstedet" ved hønsehuset og vognskuret. Gennem årene var der bygget en række fartøjer. Det var fortrinsvis slagskibs-modeller. Et slagskib var jo højdepunktet i tredivernes. Jeg læste i avisen om, at englænderne altid sendte slagkrydseren "Hood" af sted til kriseområder, bl.a. til Spaniens kyst under borgerkrigen fra 1936 til foråret 1939. Perlen i min samling var modellen af slagskibet "Rodney". Det skib havde jeg jo selv set, da det i 1938 lå opankret i Ålbækbugten. Vi var på skoleudflugt til Skagen den sommer. Vor lærer, Herman Møll, fik lejet en fiskekutter, og med den sejlede vi ud til slagskibet, som vi flere gange krydsede rundt om. Det var en kæmpe, der var 220 meter lang, vejede 35.000 ton og bl.a. var ydstyret med ni 40 centimeters i tre tårne, alle placeret foran broen i modsætning til de fleste andre slagskibe, der havde de store kanoner fordelt foran og bagved broen. "Rodney" slap frelst gennem den store krig. Det blev bomberamt ved Norge, men hurtigt repareret. Jeg fulgte især skibets bevægelser, da det i maj 1941 var med i jagten på det tyske slagskib "Bismarck". Det var "Rodney"s svære kanoner, der var med til at sende det tyske skib til bunds i Østatlanten.

Nå, tilbage til vor flåde i Skovsmose. Når vandet forsvandt ved vor lade i løbet af april-maj, så måtte vi søge til andre farvande. Da opdæmmede vi bækken, der førte fra vort "vandværk" i engen, og så opstod der her en stor dam, der var over en meter dyb. Her sejlede vi i vor mors vaskebalje, og fra den styrede vi vore flådefartøjer under søslagene. En gang kæntrede min kære broder, Herluf, midt i vandopsamlingen og gik på hovedet i "havet". Som bekendt er han kommet op igen. Den dag blev han plaskvåd. Men pyt. Det hændte så ofte for os. Dem, der var mest kede af vor flådeleg, var naboerne nordpå langs den tørlagte bæk. Det er de sørens drenge i Skovsmose, der i dag er skyld i, at vi ikke har vand til kreaturer, sagde de bebrejdende. Men bækken udsprang i vore enge, og derfor syntes vi drenge, at det var "vor bæk". Masser af kilder fossede ud fra vore bakkeskråninger i nord som syd. Den opdæmmede bæk var en af fødekilderne til Uggerby Å. Og bækken mod syd på samme måde til Varboe Å. Vi var omgiver af bække, bakker, heder og skove. Et eventyrland. Ofte kunne jeg ønske, at Henriette og Frederik måtte have haft sådanne oplevelser. De ville dog nok synes, at det landliv, vi den gang førte, var lidt kedeligt i forhold til det byliv, de kan nyde. Det mener jeg ikke selv. Mit barndoms land gav mig i forunderlig grad inspiration og styrke. Noget, som jeg dybt i min sjæl har følt som basis og udgangspunkt for senere handlingsforløb. Uden den baggrund ville jeg i dag føle mig som et langt fattigere menneske.

"Vandværket", som vi kaldte det, var et dejligt sted, og det var ofte centrum i vore lege. Ikke kun, når flåderne gik til søs. Vi havde også bygget en løvhytte i et tæt fyrrekrat, der var beliggende nord for "værket". Med økser banede vi os vej ind til tykningens midte, og det træ, der var fældet, kom til at danne hyttens skelet. Derefter hentede vi løvgrene, som benyttedes til væggene. Fyrrekrattet lå længst mod nord i vor gårds regioner, der på dette sted udgjordes af sandhøjen med krattet, engene med drænrørens udløb i nævnte værk, og endelig lidt mod øst mose-området, hvor vi under krigen med dens brændselsmangel gravede tørv. I krattene hele vejen mod nord langs skellet hentede vi fyrrebrænde og fyrregrene til komfur og kakkelovne. Alt dette buldrede lystigt i vore ovne, når kulden satte ind, og i tusmørket lyste flammerne gennem kaklernes "vinduer" ud over de ferniserede gulve. Fra komfuret kom et genskær i det næsten hvidvaskede køkkengulv. I disse hyggetimer morede vi os med historiefortælling, sang og lignende. Mange gange gik vi med mor ned til malkningen i kostalden. Hun sang skillingviser for os, mens hun bearbejdede køernes mælkekilder. Jeg kan især huske visen om den unge mand, der gik op på bjergets tinder for at plukke alperoser. Han styrtede ned og døde, og hans fæstmø kastede sig grædende over hans afsjælede legeme. Når vi igen kom ind i stuehuset blev petroleumslamperne tændt. De grønne væglamper i køkkenet osede for et godt ord. Og i dagligstuen lyste den broncerede hængelampe over bordet midt i stuen. Her spiste vi. Og bagefter samledes vi alle om bordet med vore gøremål. Jeg læste altid bøger eller tegnede. Mor stoppede bl.a. vore strømper. Far var optaget af at føre dagbog eller lave regnskaber. Han var medlem af sognerådet, så her var der også noget at udrette. Min bror elskede at lege med sine træbiler, byggeklodser og ingeniør-sættet. Vi kendte ikke til elektricitet før efter krigen, da der igen var kobber at få til ledningerne. Telefon fik vi under krigen. Vi fik nummer 41, så der var ikke så mange under Mygdal Central. Bedstefar havde nummer 5. Han var en af de første, der fik telefon. Vi ringede op ved at løfte røret og dreje på et håndsving, og så kom "Kathrine i centralen". Vi bad om at tale med Per eller Poul eller andre. Vi brugte ikke numrene. Bagefter blev der ringet af med et hastigt greb i håndsvinget.

Men tilbage til løvhytten dernede i krattet. Ikke mindst for min bror og andre ivrige rygere var hytten et samlingssted. De røg cigarer, der var sammensat af tilklippede visne blade af vore bøgetræer. Dækbladene udgjordes af gråt indpakningspapir. Det eneste, der kom fra Brugsen. De cigarer må havde været skrap kost. Selv prøvede jeg det ikke. Rygning interesserede mig ikke. Men heldisvis fandt rygeeksperimenterne sted i tredivernes slutning. De kom således til at udgøre en god optræning til at klare den næsten ligeså rædselsfulde krigstobak. Min bror var en ivrig ryger. Som fem-årig pulsede han lystigt på fars krumme pibe og langskårne tobak. Og for ham og mine fætre var de store familiesammenkomster netop sagen. Cigarkasserne stod fremme på skrivebordene. Og det var let at tilegne sig en enkelt cigar en gang imellem. Især var bedstefars cigarer populære. Det var mavebælt-cigarer i store trækasser, Han købte ofte, når han var i Hjørring, flere af disse kasser cigarer på en gang. Det var en mand, der stod respekt om. Han røg dog ofte på sin lange Storm P-agtige pibe med et porcelænshoved helt i hvidt. Det var morsomt at iagttage, når han havde besøg af sin gode ven og nabo, Søren Sørensen, Houen, og de begge sendte mørke røgskyer ud fra deres næsten identiske piber. Det var to landmænd af karat. Festlige og til tider skarpe kommentarer røg som knaldperler fra deres stemmebånd, når piberne for et øjeblik ikke blev "bakket på", som de vist nok kaldte det. Sådanne bønder findes ikke mere. Faktisk desværre.

Løvhytten helt ude mod nordvest, på skellet til naboerne Møller Madsen og Thinus Mikkelsen, var kun en enkel perle i vort byggeprogram. Vi havde i den store granskov mod sydøst på den anden side af gården en regulær indianerlejr, med et rigtigt indianertelt, syet af aflagte salpetersække, og om aftenen i det sorteste mørke blev denne lejr ofte angrebet af "blegansigter", som skød mod indianerne, der kun havde bue, pile og spyd, mens de hvide havde pistoler. Det var de såkaldte "hundeprop"-legetøjs-skydevåben. Vi købte en æske med 30 propper, og de blev så anbragt i pistolens munding. Når vi trykkede af, så ramte en pig i pistolen korkproppen, der var fyldt med krudt. Der lød et vældigt brag, når vi affyrede, og en mundingsflamme stod ud af pistolløbet. Det var festligt, når ildglimtene lyste op mellem skovens træer. De overlegne hvide vandt altid. Vi havde vor faste iscenesættelse. Ved stuelampens rødlige skær omkring det gamle spisebord blev mangen en indianer-roman læst. Jeg husker en fortælling om nybyggere i Canada. Og ikke mindst "Den sidste Mohikaner" stod fadder til mange dramaer i granskoven deroppe bag hedebakken mod sydøst. Vi lånte sådanne bøger i skolen og på Centralbiblioteket i Hjørring. Engang, da skolens bibliotek blev fornyet, fik jeg mange af disse gamle og spændende bøger som gave.

I trediveerne kom "jagthytten" på hedebakken til at spille en vigtig rolle i vor leg. Nogle rigtige jægere byggede en hytte på Sviebjerg, og så måtte vi jo også have en sådan. Den opførtes af træ, salpetersække m.v. Og den blev isoleret med aviser og gamle ugeblade. Der blev ligesom på Sviebjerg bygget pejls til hytten. Den opførtes af rigtige mursten, og skorstenen udgjordes af gamle ovnrør og drænrør. De sidste var blevet til overs, da vor bæk i engen blev rørlagt. Det var fra den, at vandet fossede ud i "vandværket" og gav mulighed for opdæmning og vandsamling. De røde sten til pejsten havde vi ikke i Skovsmose. De blev hentet på gården Lille Kobbersholt, hvorfra vor legekammerat, Chr. Møller, kom. Den gård lå to kilometer væk. Så min bror og Chr. Møller slæbte stenene den lange vej. De kunne hver have tre sten ad gangen. De fragtede dem i deres skole-rygsække. Selv var jeg mureren, der opførte pejsten. Da det hele var færdigt, samledes vi i hytten om aftenen. Vi medbragte vor aftensmad og spiste ved et bord i hyttens midte. Stearinlys kastede et flakkende skær over hyttens avisbelagte vægge, mens ilden buldrede lystigt i kaminen. De efterårsaftener glemmer jeg aldrig. Hytten fik en krank skæbne. En søndag eftermiddag, da vi børn sad omkring mors kaffebord og nød den nybagte kringle, kom far styrtende ind i huset og råbte, at jagthytten brændte. Det var rigtigt nok. Den stod i lys lue. Far ville også gerne lege med os. Og han optrådte i dette drama som pyromanen. Det tog vi drenge fra Skovsmose som en lystig afslutning på jagthytteeventyret. Mine fætre dernede fra det nordlige Mygdal, hvor Alvoren var mere udtalt, var lidt forargede over denne ildspåsættelse. Vi havde ikke så meget at indvende, for nu begyndte truende krigsskyer at trække op over Europa. Og så skulle alle civile anlæg på heden jo alligevel ryddes væk. For de skulle give plads for vor Maginotlinje, der snart blev en truende kendsgerning med strittende kanonløb, løbegrave med "pigtrådsspærringer" foran i form af stumper af lægter og granrafter og forsynet med gammel telefontråd, der blev flettet mellem pælene. Underjordiske bunkere var tilknyttet skyttegravene. Tyskere beså som nævnt anlægget engang, da de kom forbi. Heldigvis gav de sig ikke til at grave. I blikdåser havde jeg deroppe gemt min store samling af illeglade blade. Mor åndede befriet op, da tyskerne kørte bort. Hendes søster, Olga, kunne slet ikke acceptere vor fæstning. Hun var medlem af Aldrig mere Krig. Men hendes søn, Henning, legede gevaldigt godt med os fætre i fæstningen. Og han var i det hele taget en aktiv deltager i Skovsmose-foreteelserne. I vore skove hentede han, betroede han mig senere, inspiration til sit eget skov-eventyr i Nordsjælland. Og oven i købet fik han en produktiv juletræshandel ud af det. I Skovsmose tjente vi ikke penge på vort træ. Dog betød vore skove, at vi, da krigen kom, altid var selvforsynende med brændsel.

Fra ens erindringssæt dukker i tråd med disse skrivelser mere og mere frem. Der var f.eks. den sommer, da vi på den store græsmark øst for laden, ved hulvejen ned mod Bukhuset og det nordlige Mygdal, lavede en udstilling, der havde budskab til jubilæums-festlighederne omkring 150 året for stavnsbåndets løsning. Vi arrangerede bondeliv, som vi forestillede os det så ud før 1788, da bonden blev fri. Mor gik meget op i dette. Med højtidelighed i stemmen nævnte hun navnene på de adelsmænd, Rewentlov og Bernstof, der førte an i frigørelsen. At de kom fra Holsten skænkede ikke mange tanker, selv om slesvig-holstenerne i det Sønderjyllands-tro hjem, jeg voksede op i, ellers ikke blev levnet megen ære. I vor udstilling indgik bl.a. "gammeldags høst", og til indhøstningen havde vi midt på pladsen bygget en lade, der også mindede om fortiden. Ridefogeden huserede også. Vi sluttede festen en sen aften i augustmørket med et fyrværkeri. Marken skrånede opad mod en bakketop mod øst, og vi forgreb os på fars benzin- og petroleumsbeholdning. Vi hældte brændstoffet i fantasifulde mønstre op ad skråningen. Og så blev der sat ild til ved bakkens fod, og som en lynild bredte flammerne sig op ad til toppen. Det var meget festligt at se på.

På en mark øst for ladebygningen holdt vi et par gange dyrskue, og her blev bl.a. mors høns udsytillet i bure, også Max, vor hund, var med sammen med et par kviekalve. Handelsmanden i vor familie, Herluf, lavede en slikbutik, som han solgte fra. Han lavede selv en del af slikket. Og han fik udsolgt. Vi rejste også en meget høj luftgyngel på festpladsen. Overliggeren var med store spigre tømret fast til understellet. Det var faktisk fantastisk, at det holdt, når gyngeriets sendte os til tops. Ikke så få naboer og kammerater kom til dyrskue hos os.

På nævnte plads byggede vi senere et "elektricitetsværk". Det skete den gang, skolen fik el, men udvidelsen stoppede før Skovsmose, der som nævnt først fik el efter krigen. Det samme gjaldt de omliggende gårde. Så vi måtte selv producere el, tænkte vi. Den gang sagde vi iøvrigt ikke el. Vi påpegede, at "vi skulle have strøm". Det var min plan, at gården Lille Kobbersholt skulle have strøm fra vort værk. Vi måtte så rejse en 2 kilometer lang luftledning dertil. Vi nåede halvvejs, da far stoppede foretagendet. Det skete, da vore master skulle rejses i et markskel mellem to gårde, der lå uden for vort eget territorium. En skandale var dette el-stop, syntes vi. På masternes top var ophængt rustne telefonledninger uden isolatører. Så det var nok en beskedent mængde strøm, der ville være nået frem. Min fætter Henning kunne til sine sidste dage erindre opsætningen af telefonledningerne i mastetoppene. En søndag, da han var på besøg, var jeg kravlet op i en af masterne mod vest. Jeg havde netop fået et par helt nye bukser på, og pludselig mistede jeg taget og gled ned ad pælen, en primitivt afhugget granstamme med masser af friske grenrester, der helt rev mine bukser itu. Henning huskede bedst min mors eneste kommentar: -Du har vel ikke slået dig, lille Jørgen.

På sådanne søndage, når vi ikke skulle på besøg i Stenshede, havde vi altid vor traditionelle eftermiddagstur at glæde os til. Sammen med far og tilløbne kammerater gik udflugten til Sviebjerg. Her sad vi så på bakketoppen i en halv times tid. Derefter gik "Rejsen", som de kaldte den, hjem til eftermiddagskaffen, kringlen og bollerne med smør. Jøla.